

MITÄ TIETO ON?

EPISTEMOLOGIA = TIETO-OPPI

Filosofia

Ovatko DNA (emäsjärjestys, geenit), bitit, nuotit tietoa?

eivät → vaan informaatiota sisältävää dataa

Informaatio ei voi olla täysin satunnaista (analogisen TV:n lumisadetta), vaan siinä on oltava järjestystä ja mahdollisuus tulkintaan (TV:n kuva).

TIEDON MONINAISUUS:

Taitotieto: "tiedän, miten polkupyörällä ajetaan" (mm. Aristoteles erottelee tiedon taidosta). Tiedän, miten jotain tehdään, mutten osaa selittää sitä → "hiljaista tietoa"

Tuttuustieto: "Ai Sauli! Kyllä minä Saulin tiedän" tai "tiedän, miltä parsakaali maistuu ja siksi en syö sitä"

Kuvauksen perustuva tieto: Sauli Niinistö on Suomen presidentti. Kuvauksiin perustuva tieto on erilaisiin teksteihin perustuvaa/omaksuttua ja siksi tuttuustieto on sitä perustavampaa, sillä tuttuustietoa täytyy olla edellisen pohjalla.

Propositionaalinen tieto: kuvauksiin perustuvasta tieto esiintyy usein väitelauseina, kuten "Sauli Niinistö on Suomen presidentti". Väitelauseina esiintyvää tietoa sanotaan propositionaaliseksi tiedoksi. Koiralla voi olla tuttuustietoa ja hiljaista tietoa, mutta onko sillä propositionaalista tietoa?

Vaan mistä voi tunnistaa tietoa sisältävän väitteen mielipiteestä tai uskosta?

TIETO ON: (Platonin määritelmästä johdettuna)

1) HYVIN PERUSTELTU = perusteluehto (tiedolle pitää olla hyvät perusteet, se erottaa tiedon uskosta/mielipiteestä; perusteluehto erottaa tiedon sattumasta)

2) TOSI= totuusehto (tiedon pitää vastata tosiasioita, vai voisiko olla epätosi tosi hyvin perusteltu uskomus/käsitys?)

3) USKOMUS / KÄSITYS (→ joku ymmärtää, uskoo sen järjellään; Ei aistihavaintoihin, luuloon, tunteeseen tms. joka ei perustu "mihinkään", eivätkä usein vastaa totuutta → luolavertaus)

Esimerkiksi arvaus ei siis ole vielä tietoa - "tiesin, että voitan tällä viikolla lotossa", sanot voiton jälkeen. Siksi tarvitaan kaikki edellä olevat *välttämättömät ehdot*, jotka yhdessä tuottavat tiedon *riittävät ehdot*.

Moderni tiedon määrittely

- tieto ja informaatio ovat eri asioita
- tiedossa on kyse suhteesta: joku tietää jotakin (subjekti), sekä asia, joka tiedetään (objekti)
- tieto ja taito (osaaminen) tulee erottaa toisistaan
- tiedon tulee olla kenen tahansa arvioitavissa (tiedon vapaus ja julkisuus)

ELÄMMEKÖ SIIS TIETO- VAI INFORMAATIOYHTEISKUNNASSA?

TIETO ON VALTAA!? → esim. Orwell 1984

TIETO LISÄÄ TUSKAA!? → vai lisääkö

ITSENSÄ TOTEUTTAVAT ENNUSTUKSET

"En kuitenkaan onnistu"; horoskoopit...

Tieto ja sen perustelu: kaksi merkittävää suuntausta

1. RATIONALISMI: tieto saavutetaan ajattelemalla, järkeä käyttämällä *a priori*

=> tieto perustellaan järjen, ajattelun avulla

=> tarkastellaan ideoita, käsitteitä, EI olioita

=> EI perustu empiriaan (havainto, aistit, kokemus), uskoon tai dogmiin

Esim. Platon: ideat tiedon kohteena

Descartes: kriittinen epäily

2. EMPIRISMI: tieto saavutetaan kokemusten avulla *a posteriori*

=> tieto perustellaan havainnoilla, aistimuksilla, mittaustuloksilla

=> tarkastellaan olioita

=> kaikki tieto induktiivista (havaintojen kautta)

Esim. Lampaat pellolla valkoisia. Aiemmin lampaat ovat olleet valkoisia. → Kaikki lampaat valkoisia.

Kritiikki: Biologi, tilastotieteilijä ja filosofi näkevät lampaan junan ikkunasta:

B: Kaikki lampaat valkoisia!

T: Jotkut lampaat valkoisia!

F: Ainakin yksi lammas, ja ainakin sen toinen puoli valkoinen!

Esim. Locke → *tabula rasa* eli tyhjä taulu (mieli on "valkoinen paperi vailla kirjoitusta", jonka vasta kokemus "kalustaa")

Hume: Skeptinen empirismi; yleistysperiaatteen ja kausaalisuhteen kritiikki → tottumus, havainto ei takaa tietoa: aurinko voi nousta aamulla idästä tai yhtä hyvin olla huomenna nousemasta, tai biljardipallot, tai naistenvihaajien yhdistys...

EDELLISTEN YHDISTÄJÄ

Immanuel Kant: Kriittinen filosofia – mitkä ovat ihmisen tietokyvyn rajat? → aika ja tila inhimillisen kokemuksen välttämättömiä muotoja, joten ilman niitä ei kokemusta eikä tietoakaan *"Aistihavainto ilman käsitteitä on sokea, käsitteet ilman aistihavaintoja ovat tyhjiä"*

⇒ tieto perustuu aina kahteen lähteeseen ja sisältää kahdenlaista ainesta: aistihavaintoja ja käsitteitä

⇒ ihminen katsoo maailmaa *ihmisen silmälasien läpi*